

PROZA

Milan Dekleva

Privid z oleandrom

Pozorna postanem zaradi jadrnice. Ne zato, ker je starinska, ampak ker je smešno izrisana. Čudno. Napačno. Nikamor ne bi šla, ne v brezvetrju ne v burji. Dvoje jamborov ima in na njiju dvoje jader. Levo jadro je izbočeno proti premcu, desno proti krmi. Kot bi veter nastajal v sredini ladje in pihal na obe strani. Je bil risar naiven? Mogoče se je po svoje poigral z večnostjo? Z večnostjo, namenjeno gospodinjam? Ladja, ki naj bi utelešala nenehno gibanje, je na belem ozadju obsojena na nepremičnost. Za zmeraj.

Sežem na polico, tisto v višini oči, in z levico primem škatlico. Ni škatlica, majhen valj je. Primem ga ob straneh, da ne zakrijem ladje. Na vrhu nalepke, ki je obrobljena in spominja na neokusno kmečko vezenino, piše morska sol. Z velikimi modrimi črkami. V loku. Pod tem napisom je manjši, rdeč, vodoraven napis. Kuhinjska, jodirana. Nad spodnjim robom, pod ladjo, kot v globini morja, je napisano Droga Portorož. In še nekaj, česar ne razložim natančno. Ko si škatlico dvignem k očem, lahko preberem številko 230997.

Dvestotridesettisočdevetstosedemindevetdeseti pozdrav samoti. Znova in znova stojim med policami in polnim košarico z nesmiselnimi stvarmi. Pred leti, ko mi ni bilo tako hudo, je bilo reči manj, mleko, kruh, jogurt, piškoti, kakšna brezzvezna malenkost za otroke. Zdaj je stvari veliko, eksotične omakice, majoneze, beluši, artičoke, norveške polenovke, japonsko žganje, južnoafriške salmonele, tirolski tabasco. Svet, poln odpadkov, obilje nič, nič obilja. Puščoba kupovanja. Pik, pik, pik, črtne

kode, senzorski čitalci, blagajne, ki vzbunjeno dihalo ob petmestnih številkah. In zmeraj bolj zapacano sonce in zmeraj bolj kisel dež onstran klimatiziranega raja trgovine.

Natalija, a si slišala za Bojana? Ubil se je. Z motorjem. Na Bleiweisovi. Plaf! Direktno v zid. Ne vejo, zakaj.

Obrnem se, panično razmišljam, komu že pripada žajfasti palmolivasti glas, Marjani? Ester? Janji, Janji, vse na njej poskakuje in me živcira, silikonski lasni vložek, vitaminsko aktivni svetovni nazor. A kaj more za to? Saj je v redu, še hujše babure so: kokljasta, neškodljiva. Kaj vem kakšen cirkus ima doma?

Bojan?

Ja, reče, ko vidi, da sem zbegana, zmaje z glavo. Jemčev. Od profesorja.

Prikimam, čutim, kako mi ustnice trznejo. Všeč mi je bil. Mlad fant, govorili so, da je nadarjen smučar. Lep nasmeh je imel, neskvarjen, zapeljiv. Svežo ritko. Ampak nekaj čudnega je imel v glavi, vijoličasto bolečino, to sem čutila. Ni bil brezskrben, sploh ne. Prehiter za življenje brez ovinkov. In bankine ob koncu tisočletja niso utrjene. Bogsigavedikaj se mu je zamerilo?

Oprosti, a si kje videla melancane?

Zasope, zagomazi. Pa kaj je s tabo, Nataša? A govoriva o smrti ali o jajčevcih? Jezus.

Odmiglja, nesrečna. Z njo naj bi govorila o smrti? Kar na jok mi gre, resnično. V želodcu čutim napetost, naraščajočo željo, da bi dvignila roko in s polic pomedla trapaste piksne in tube in zavitke, a potem le zgrabim rob stojala in se ga oklenem. Členki na prstih postajajo prosojni prosojni. Temni se mi pred očmi, zato se skušam osredotočiti na avtomobile, ki jih vidim skozi stekleno steno trgovine. Obliti so s čudno koprenasto svetlobo, kot bi bili potopljeni v razredčeno mleko. Drvijo po vpadnici, ki vodi v mesto, zahodni vpadnici. To je cesta, ki vodi k morju, v mesto, kjer sem bila rojena. Kjer je svetloba dišala po lovoru. Kjer so bile stene hiš slane. Kjer je veter pihal do srca in ga hladil, hrepeneče. Razbeljeno od prihajajoče prihodnosti. Od neznanskosti. Pozor, pozor, prihodnost prihaja na prvi tir.

Je vse v redu, gospa Nataša?

Prodajalka Julka stoji pred menoj in me zaskrbljeno gleda. Prikimam, čutim, da imam robove ustnic vlažne. In vroče. Ne hrepnim dovolj?

Vam je slabo?

Odkimam. Čeprav je stanje, sodeč po tem, kaj vse sem stlačila v košarico, alarmantno. Ampak tega so v trgovini že navajeni. Imajo me za prismuknjeno žensko, ki dan za dnem prihaja med police po sveže zaloge družinske sreče. V resnici si kupujem čas. Od smrti ga kupujem, da me kar takoj ne vzame. Zato izberem enkrat grah, drugič polže, tretjič kače z gobicami, samo ekstra kvaliteto. Tudi prtički in ustna vodica pridejo v poštev. In modelčki za peko in noži. Čeprav se ne slepim. Kaj bi skrhan pipec proti bridki kosi! Kljubovanje je sladko in ne škodi. Ne škodi, draga Julka, še posebno vaši firmi, ki jo je sezidal Merkurjev sen.

Vse je v redu. Stopim k drugi vrsti polic in v košarico položim tekoče milo in prtičke. Da bo moja izjava prepričljiva. Še enkrat se nasmehnem Julki in se odvlečem do blagajne. Plačam s kartico, se podpišem. Katerič? Katerikrat ta mesec? Naj pride tornado, naj pride črni dež in odplakne vedno iste, vračajoče in ponavljajoče se nepomembne podobnosti. Vrata se odpro, zunaj je soparno, zvoki so udušeni, kot bi kdo na ptice in izpušne cevi, na smehljaje in drleskajoče oknice poveznil velik steklen zvon. Ampak ta utišanost ni prijetna. Ni šepetajoč mir, ki ga vidim v maminih očeh na fotografiji. Gleda me kakor golobica, od zgoraj. Ker sem še majhna. Na sebi imam krilce, ki mi sega komaj do sredine tenkih stegen. In belo bluzico, brez rokavov. Kolena hruškasta in potolčena. Za mamó vidim oleander. Cveti, temnordeče. Vem, čeprav je slika črno-bela. Še zmeraj v nosnicah čutim njegov vonj, vonj trikrat žgane opeke. Ob oleandru so stopnice, šest stopnic. In ograja iz litega železa, hladna, zlizana od prijemov. Oleandrov vonj je v spominu ostal, hiša je zbledela. Na fotografiji je strašljivo neznana, kamnita, resna. Tudi mama je resna, a njena resnost prihaja iz neznosne miline, s katero me gleda in drži za roko. Kot da je zadnjič in zato za vedno. Ni bilo zadnjič in ni bilo za vedno.

Drago stoji v senci prehoda med blokoma in mi maha. Cekar, v katerem nosim stvari, ki sem jih kupila, predenem v drugo roko. Za hip oklevam, potem se mu približam. Ni mi do srečanja, res. Ker to ni pravo srečanje. Vsa prava srečanja so že bila. In s prividi se ne znam pogovarjati. Tu, ob prašni vpadnici, v postani sončavici, ob pol enajstih. Nisem povsem prisotna. Sploščena gravura na steklu, volčin v herbariju.

A se me sploh vidi? Okrog vratu ima kravato prehlajene barve. Trzne. Ne ve natančno, kaj se grem. Se mi kar zasmili. *Bledične gospodinje se*

vse prerade stapljajo z ozadjem. Kdor koli je že to zinil, smešno je. In se zasmejem.

Ej, Nataša, odvrne in si popravi ovratnik, kje si? Cekar si pozabila!

Sprejel je igro, gleda skozme. V nikamor boljši. *Nehaj, cepetnem, mudi se mi.* Kot da ne bi sama zatežila.

Samo v grob se nam mudi. Zresni se. Še dobro, da sem te srečal. Telefonskega odzivnika ne preverjaš, v mesto ne hodiš. V tisk bi radi že avgusta. Boš lahko prevedla do petnajstega?

Stisnem ustnice, skomignem. Mučim se s Hardyjem. Mučim se z udomačevanjem viktorijanskih sprenevedanj, ko pes se matram. *Sem že pri korekturah.*

Aja? razpre oči.

Odkimam. *Šala. Slaba šala. Vse je že prevedeno v vse jezike. Temu se reče ustvarjalna kriza. Saj veš?*

Po izrazu na njegovih licih vidim, da se mu zdi šala resnično slaba. *Samo še dve poli imaš, zastoka.*

Izdihnem. Do ponedeljka?

Velja.

Me gleda malček sumničavo. Preiskujejoče. Ampak se ne pustim zaplesti v Dragecovo skrb za stanje moje vranice in hipotezo, da gre pri prevajalkini psihi za kritični upad C-vitamina. *Za prmej.* Se nasmehnem, po francosko zbršem med blokoma. Ne ozrem se, čeprav čutim na hrbtu njegov pogled. Problematični pogled. *Za prmej.* Do ponedeljka. Sem obljubila. A nikakršne volje nimam, da bi iskala jezikovne ustreznice problemov, ki se mi zdijo ob koncu tisočletja povsem bizarni. Junaki v romanu so razpadli na poglavja in strani, moja družina je razpadla v odsotnost. Skrb za otroke je postala nepotrebna, razšli so se v goščavje svojih skrbi. Kaj je torej resnica? Da nas vežejo strah, globina neznanega, nedoumljivost čiste odsotnosti? Ki ji nikdar ne dorasemo? Ker se vse, kar ljubimo, že v zasnutju izmakne? Poseli tišino sanjarij? Takrat, ko otroci, še mlečnati, na silo izhrzamo nebogljenost in si optamo moč očetovstva in materinstva. In si nadenemo oklepe smisla. Postanemo čudaški vitezi temeljev. Kakšnih? Kakšnih? Takšnih, da nanje ne moremo postaviti ne žitnic, ne svetišč, ne pernatih ne luskinastih božcev, ne kristalov čistega duha. Le neznosno milino pogledov in dotikov, kot mama na fotografiji z oleandrom. Nataša, Nataša, kar temelji v prividu, bi moralo privid negovati kot prvi in zadnji smoter

biti! Ne pa, da dan za dnevom klone in se spopada s kupovanjem, kuhanjem in presnavljanjem stvari.

In pritisnem medeninasto kljuko na vrtnih vratih, stopim v ukročeni dom, tako ljub, takoj tuj. Odklenem, se sezujem, odidem v kuhinjo, odložim cekar na pult ob hladilniku. Sedem, se ozrem skozi okno v zelenilo tise in japonske češnje, kutine in nešplje. V breze v ozadju. Poznam jih, vse po vrsti, njihove listnate karakterje poznam. In tudi one me poznajo, opazujejo me z zrnatimi škrobastimi očesci in simpatizirajo z mojo nepremičnostjo. Postajam jim podobna, tako mislijo. Čakam z njimi. Problem je v tem, da me čakanje napolni z melanholijo, drevesa pa z modrostjo. Prednost njihove negibnosti: vse je tu, nič ni druge. Telefon zazvoni. Klasika.

Pet korakov naprej, tri levo, v dnevni sobi gledam, kje je aparat, opazim ga na televizijski omarici. *Ja, rečem, zakaj te ne bo?*

Halo, zaslišim, halo, zmedla sem ga, a si ti, Nataša?

Ja, ljubi, na vroči liniji sem samo zate, se oglasim, Natalie, z roko si božam mucico, precej obupana sem, ker te ni. Sledi predvidena doza tišine, potem reče, z nestrpnim glasom: Pa kaj morem, če so nenapovedani prišli lastniki podjetja iz Duisburga, zajebanci švabski? Odmaknem telefon. Nič, ubožec moj, zajebanci so te zajebali. Če bom že spala, ko se boš vrnil domov, me pred uporabo močno pretresi. In kliknem na tipko za prekinitev pogovora, ki je trajal, kot se izpiše na zaslončku, 0.37 minute. Kar nekam malo za prefinjena sporočila, ki sva si jih izmenjala.

Spet sem v kuhinji. Zakaj so vse stvari lepe, ko se rodijo, potem pa se postarajo in sfižijo in zavračajo vse, kar je drugačnega? Zakaj je lepota vedno minulost, nepreklicna zapadlost in zaspalost? Globoka hipnoza šipka v predzimskem vetru? Zakaj se misli zbližajo z zemljo in jih meglice povijejo za ves dan? Čutim, kako me preplavlja bes do stvari, ki me obdajajo in zahtevajo od mene red, prijaznost in strpnost. Živim med avtomati, ki drobijo strasti, skušnjave, presenečenja, med opekači, sesalniki in mešalniki, pogovarjam se z likalnikom, ki ima vgrajeno umetno inteligenco. In premetavam stavke iz Hardyjeve podeželske tragedije, kjer najpošastnejša zadeva niso pokvarjeni pohotni mačoti, ampak parna mlatilnica. Medtem pa podobe mojega rojstnega mesta umirajo v vse šibkejših kislinskih in magnetnih napetostih za mojimi očmi. In se osipa oleander in vdani mamin pogled. Si bo skušal kdo izmed mojih otrok tako krčevito zapomniti hipček

sreče, ki ga je doživel z mano? Trepet brezovih listov v modrosivem oktobrskem dežju? Krčeviti trzlaj nezadoščenosti na vse ohlapnejših licih? Tako ne gre. Tako ne gre, za prmej. Za prmej da ne gre več tako pa tako, o vsemogočni.

Čeprav se napotim proti vratom, da bi uresničila kraljevsko zamisel in napravila radikalen rez v kadriranju življenja, vem, da je vse, kar me obdaja, močno, premočno, silno kakor kamen skala kost in me pomilujoče opazuje. *Kaj boš, revica zbegana, vzemi se v roke, odrešitev ni zmeraj plaf, direktno v zid, televizor prižgi in se začni sončiti.* To mi dopoveduje goba za pomivanje posode, očitno se je, medtem ko sem bila v trgovini, posvetila študiju zena. Dvignem kazalec, da bi ji požugala, navihanki, tedaj pa škljocne v zapahu in Miha vstopi.

Hojla, rečem.

Gleda, nekaj mu ni všeč. Najbrž pretirana pozornost, ki jo namenjam gobi. *Živ, mami, zamomlja, je vse pod kontrolo?*

Nasmehnem se, pokimam.

Očija ne bo?

Prikimam.

Nasloni se na pult, podrsa z nogama. *A si slišala za Bojana?*

Prikimam.

Groza, reče.

Ja, se strinjam, groza.

Bil je moj dober prijatelj. Fejst poba. Zelo v redu.

Prikimam in mislim na Bojanova mišičasta stegna. Večkrat je v telovadkah tekel mimo hiše. *Zelo v redu*, ponovim. In čez čas, ker me izgubljeni sin sumljivo gleda, dodam *Bojan je bil en ful v redu melanholik.* Miha pa kar poskoči.

Pa kaj je spet s tabo, mami, a moraš bit res vsak dan zatežena do amena?

Si lačen? vprašam in ga gledam v vrat. Adamovo jabolko mu nervozno poskakuje gor in dol kot plovec na ribiški palici.

Stoji, me gleda, na rahlo zmajuje z glavo. *Oprosti, ampak moram it. Se mi mudi. Na faksu imam en opravek in potem šibam v vrtec.*

Prikimam. *Ja, rečem. Če rabita varstvo, pokliči.*

Dvigne desnico, kot bi se me hotel dotakniti, potem jo naglo potegne k sebi, si popravi ovratnik, zadenjsko odstopi, levico spodviije za hrbet, prime kljuko, odpre vrata, stopi na podboj, za hip obmiruje in me gleda.

Velja. In gre. In zapre vrata.

Velja, rečem vratom. Lepa so, prelepljena z bukovim furnirjem. Zasučem se, stopim do cekarja. Brskam, dokler ne najdem solnice z jadrnico, ki ne more nikamor. Primem valj, z nohtom podrsam po zgornjem robu nalepke, da vogalček odstopi. Previdno primem za vogalček in ga počasi, brez nestrpnosti, vlečem. Bojim se, da nalepke ne bi strgala. Lepilo je močno. Biti moram zbrana, ni mi lahko. Ampak gre. Ko je cela nalepka v moji roki, si pošteno oddahnem. Pogladiim jo in dolgo dolgo ogledujem ladjo. Razmišljam. Stopim v dnevno sobo, pred veliko ogledalo na steni. Ob njem je obešena kopija Escherjeve grafike z naslovom Drugi svet. Magično delo, pred katerim sem presedela ure in ure, tako da je neskončni tuji prostor, upodobljen kot dovršena iluzija, postal del moje vsakdanjosti. Začenjam ga čutiti na podoben način kot težnost. Doumela sem, da je mogoče neskončnost, vsaj v razponu človeškega čutenja, izrisati le kot popoln privid. Problem neskončnega ni brezmejnost, tudi točka je neskončna. V bližini neskončnega se me dotakne ledeni mir boga. In to je popoln privid. A zdaj gledam drugačen privid, svojo podobo v ogledalu. Popravim si rokav, ki je nad komolcem pomečkan, lase, ki mi zakrivajo obraz. Pogladiim si kožo pod očmi, da bi postala prožna in napeta. Pripravljena sem. Ladja na nalepki počiva v dlani. Pripravljena sem.

Na hodniku, kjer vedno diši po oblancih in višnjevih peškah, zastanem. Lahko bi odšla skozi vhodna vrata, skočila čez prag in poletela. Zakrožila bi nad grmiči hortenzij, kar tako, iz razposajenosti, potem bi se zapletla v slap višine. To misel zavrzem. Odprem leva, nizka vrata, ki zaškripljejo v tečajih. Vodijo me v poltemo, v klet, navzdol; pet stopnic. Tu je bila nekoč drvarnica, dokler hiša ni dobila centralnega ogrevanja. Spodaj, pod stopniščem, se umirim. Počasi počasi dvignem roko z nalepko, da nanjo pade poševen snop svetlobe skozi kletno okence visoko pod stopom. Svetloba migeta, prašni delci so podobni okruškom junaške pesnitve. Čutim, da sedanjost v meni razpada. Koža, komaj drugačna od prostora, ki me obdaja, postane jasna, ostra gravura. Meja mene in nemene. Drugi svet vzbrsti, ona druga jaz diši po koromaču. Vem, vem, privabila sem davnino. Vem, vem, prišla bo. Srce mi zaprhuta od vznurjenja. Kot piščanec.

In pride. Tema na levi se razlomi. Vstopi iz svetlobe, ki nima smeri, ker ne prihaja iz nobenega časa. Pride, lasje mi zažarijo v neizmerni milini pogleda, tisti milini, katere ena barva in ena razsežnost je ujeta na fotografiji z oleandrom. Nasmehnem se, še bolj razprem dlan. Ladja v maminih očeh postane velika velika prava prava ladja sredi zaliva ki je zaliv moje mladosti ki je zaliv one druge nejaz ker mene pravzaprav v resnici ni več sploh me ni ker sem se spremenila v popoln privid krog in krog objekta z ljubeznijo prikovana v jedro ladje ki je privid negibnosti ki je privid vseh gibanj ki so bile in bodo in ne bodo in niso bile in so niso so niso